

Свадбени обичаји у Призрену

Ne može se uklopiti u novo društvo, gubi svoj moralni kompas, pošto je izgubila ekonomsko-društvenu podlogu. Ali ni seljaci nisu bolji, ne mogu se ni oni uzdići, ne mogu se ni borбом, ni radom svojim uzdići, osloboditi. Možda to oni i neće? Izdržavaju još grofovsku porodicu, a ako misle na bolji život, to ne idu k njemu putem kolektivne borbe (kako bi to bilo prozaično, ne-artistički), već putem individualne akcije, propadaju i sami: takođe samo upola seljaci, a upola već aristokrati, da bi obe ove sfere, stapajući se u jednu, dokumentovali polovičnost autora, koji je takođe i seljak i aristokrata, i tako da simboliziraju: nema spasa, nema nade, neka svako ostane tamo gde je, na mestu koje mu po večitim zakonima pripada: grof u zamku, a seljak u ropstvu, u argatovanju. Mistika, religija: artizam.

Žarko Plamenac

Свадбени обичаји у Призрену

Просидба и веридба увек су претходиле венчању. У раније време, до 1912 године док су и хришћанске девојке у Призрену биле покривене као и буле, момак није бирао девојку, већ његови родитељи по своме нахођењу, обазирјући се, готово увек, само на добар глас куће. Остало је све било мањег значаја. Донадање младаца једно другом није се уопште узимало у обзир. Отуда и изреке: »Што крушка — тој дршка« или »Отац бира снају, а мајка зета«.

Пошто је дакле претходно учињен избор супружника, момак »прати« (шале) девојкиној кући свог рођака или пријатеља »мисицију«. Ако ли њени родитељи пристану, измењају се дарови као знак пристанка. Ови дарови називају се: »Мали белег«. Од овог доба, девојка која је примила мали белег назива се »млада невеста« и не излази из куће нигде и никоме, све док је не уведу у нову кућу.

Дан веридбе је свечанији. Тога дана долазе родитељи младожење са мисицијама да дарују девојку и да свекар узме меру за »сватовско руво«. Младожења или »џамутра«, у старије време девојку не види све до самог венчања у цркви; док данас, и он одлази у кућу будућег таста и сам прстенује девојку.

Свадба се одржава и код младних родитеља и код момка. Она почиње на неколико дана пре црквеног обреда.

У младожењиној кући весеље почиње с четвртком, када долазе његови другови и пријатељице да се са њиме опросте и поздраве. Обично долазе само девојке и момци. Пре него пређу праг куће они узимају сито и одлазе до »наћви« (у којима се меси хлеб), просеју мало брашна, означавајући том радњом

срећу новој кући и напредак. Ово ће сејање, дошлице, да заврши млада када ступи први пут у кућу младожење.

После овога сејања настаје весеље и гозба. Ту младожења здравицом одређује ко ће позивати сватове. Пошто је прихватно здравицу један од другова, почиње се уз сватовске песме китити »здравица« (чугурица за ракију) са рузмарином и пешкиром, што је знак да онај ко је има позива сватове. Здравница се напуни заслађеном ракијом и сваки ко се позове гутне мало као знак да је позив прихватио.

У младиној кући весеље почиње у петак (а код неких и у среду). Обичај са сејањем жита над мањмама је исти као и код младожење. После кићења »здравице«, сватовским песмама позивају се гости који ће се веселити код младиних родитеља. Увече, истога дана, почиње се са припремањем невесте. Она седне на једну столицу и почиње да гледа само у своја прса »да гови« и да гласно плаче, док јој другарице плету по коси кике и певају сватовске песме:

Ој девојко неверице,
Ти се синоћ заклињаше:
Нећу татка да оставим,
А за свекра упигујеш.

Од овог времена млада »говви« све док је не одведу младожењиној кући као знак чедности и смирености.

Све другарице ноћивају код младе, да би сутра могле помагати у спремању опреме и гозбе.

У подне младожења по мисицији, а сада по дечку, шаље свадбено рухо или »бошче«, на шта млада узвраћа даривањем доносиоца.

У суботу се проводи цело поподне у игранци и весељу. То је опроштај с девојачким животом. На игранци су само девојке.

Када падне ноћ, друштво се разилази и млада се, како ко од званица одилази, поздравља и опрашта. Када сви гости оду (а негде и пред свима), млада се свечано опрашта од својих родитеља.

Сутрадан у недељу је главни дан свадбе. Већ рано зором све је спремно да се млада одведе. Нарочито се обраћа пажња на сандук у коме је младица опрема. Он се преноси док је још млада у цркви.

Долазак гостију очекује се у заказано време. Две за то одређене девојке дочекују и ките сватове рузмарином или неком травом, умоченом у шербет и присутом бронзаном бојом.

Невеста дочекује обучена девера који са сватовима долази да је одведе. На вратима, која су закључана, дочекују девер две девојке и питају га шта тражи. Када им је одговорио д

Svadbeni običaji u Prizrenu

тражи невесту и жели да је одводи младожењи, оне му одговарају:

— «Злато ти дајемо, злато и тражићемо!»

После погодбе у новцу и исплате, девер улази у собу са пар нових ципела и навлачи их млади. При облачењу десно ципеле, умеће и новац да би млада дошла с «берихетом» у кућу.

При излазу из собе млада посматра сватове кроз сито, а младожењу кроз прстен. Одмах затим, млада се поздравља са својим сватовима, љубећи при том све у руку па и децу.

Из тастове куће одлазе сви осим младожење која остаје да поједе с тастом и таштом «тигањицу» (тесто слично палачицима), да би брак био срећан и берихетан.

У цркви после обреда настаје честитање и целивање младеца у чело и венац на глави.

После честитања сватови се деле: онако како их је ко позвао, једни одлазе тастовој кући, где их она очекује да га известе о венчању; а други одлазе младожењиној кући, у поворци с девером и младом на челу. Младожења одмах по венчању споредним путем одлази кући, да би госте као домаћим дочекао.

На вратима дворишта дочекује сватове «ћилерџија» (подрумџија) бацајући на њих жито из сита, да би била веза берихетна.

На самом улазу у кућу дочекује младу наконче, она га подиже и пољуби, прескочи корито с водом и улази у кућу. Чим је млада прешла праг, њу укућани воде право у кујну, да би се означило њено место у кући. Пред улазак у кујну млада умаче прст у мед и чини њиме на горњем делу рагастова крст. Затим узима «бараницу» (једна врста теста) и ставља изнад своје главе. Сватови се отимају ко ће више баранице да награби.

Када невеста изађе из кујне, дочекује младу свекрва седећи на малој столици и посипајући је житом. У том тренутку, пошто је млада пољубила свекрву у руку, неко је од сватова вапаљује, а неко посипа водом по млади или по поду на коме млада стоји. Ово посипање воде допушта да се на рачун младе чине разне доскочице. Свекрва је дарива.

После даривања млада се поздравља с укућанима као нови члан породице.

За време весеља, ручка и вечере, млада и младожења стоје и служе госте.

Око 9 часова увече младенци треба да се повуку у своју собу, али, пре него што ће се они повући, млада је дужна да опере гостима ноге. По свршетку прања ногу, млада се отера ударањем у собу, где је дочекају «момковица» (удата жена). Она има за задатак да упути младу у тајне брака. Она их млади саопштава поверљиво а затим младенце послужује вечером.

Гости који су били на вечери обично се веселе целу ноћ и дочекују понедељак.

Још у рану зору, младожења пошто је од младе добио »не-вре« (марамницу) излази из брачне собе и пази да га не примете гости. Одлази у радњу или ма где, само да није код куће. Када је он отишао, млада излази из собе, одлази гостима и полива сваком воду за умивање. После умивања, једни гости одлазе у собу да виде да ли је млада девојка, други се шале бацајући понеком трице у очи, или се граве по лицу.

Ако млада није девојка, младожења не одлази из куће, а млада не излази да умива госте. У том случају гости се тога јутра разиђу. Ако је била девојка, после шале и весеља, девер сече млади косу, али тако да јој оставља зулуфе. Зулуфи су знак да је невеста постала жена.

Све званице које су се веселиле остају на ручку, а и нови се гости позивају, да би окусили бараницу што је млада припремила.

И данас се у Призрену одржавају овакви обичаји, само свадба не траје недељу дана.

Душан Шимић